

DREPTUL PENAL ÎN ROMA ANTICĂ: SISTEME DE PEDEPSE ȘI PROCEDURI JUDICIARE

Marina DRAGUȚA

Departamentul Inginerie, Drept și Evaluarea Imobilului, Grupa D-2306, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Draguța Marina, e-mail: marina.draguta@dp.utm.md

Îndrumător/coordonatorul științific: **Viorica Ursu**, dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Fiind influențat de legi și practici judiciare adaptate la nevoile comunității, dreptul penal a jucat un rol extrem de important în menținerea ordinii sociale, fiind considerat una dintre cele mai vechi ramuri de drept. În peisajul complex al istoriei dreptului penal, Roma antică reprezintă un punct de referință esențial. Sistemele de pedepse și procedurile judiciare din această perioadă, formează baza sistemelor juridice contemporane, susținând conceptul că sancțiunile punitive se metamorfozează în timp în funcție de loc și gravitatea faptei, exercitând o influență semnificativă asupra dezvoltării dreptului penal în întreaga lume occidentală. Această cercetare își propune să exploreze aceste aspecte, oferind o analiză a sistemelor de pedepse aplicate în Roma antică, precum și a procedurilor judiciare utilizate în această perioadă. Prin investigarea dreptului penal în Roma antică, se poate obține o înțelegere mai profundă a fundamentelor și evoluției sistemelor de justiție penală, precum și înțelegerea elementelor preluate din dreptul penal roman în contextul modern.

Cuvinte-cheie: categorii de infracțiuni, doctrină, evoluție, pedepse capitale, proces penal, sisteme de pedepse

Introducere

Metamorfoza sistemului de pedeapsă în Roma antică aruncă lumină asupra normelor sociale și strategiilor de implementare a justiției. Evoluția acestui sistem dezvăluie complexitățile comunității romane și strategiile de menținere a ordinii sociale. Instituțiile precum Tribunalul Centumviral reflectă tranziția de la justiția bazată pe răzbunare personală la cea administrată de stat. Romanii au implementat diverse forme de pedeapsă în funcție de gravitatea infracțiunii, gestionând litigiile și activitățile criminale în întreaga întindere a Imperiului Roman. Evoluția sistemului penal roman a influențat diverse aspecte ale sistemelor juridice contemporane [1].

I. Sisteme de pedepse în Roma antică

În Roma antică, diverse pedepse, de la amenzi la pedeapsa cu moartea, erau utilizate pentru menținerea ordinii sociale și descurajarea criminalității. Amenzile erau aplicate pentru infracțiuni minore, în timp ce infracțiunile grave atrăgeau vătămări corporale sau exilul. Execuția, rezervată celor mai grave crime, se făcea prin crucificare sau decapitare, servind și ca exemplu pentru ceilalți. Structura legală și aplicarea pedepselor erau cruciale pentru menținerea ordinii sociale în Roma antică. Dreptul roman clasifica infracțiunile și pedepsele, inclusiv exilul, sclavia și pedeapsa cu moartea, cu severitatea corelată cu statutul social al infractorului. Execuțiile aveau loc în locuri publice, subliniind conceptul roman de "înfăptuire a justiției" [2, 3].

Claudius Saturninus a sistematizat sancțiunile în funcție de tip și caracteristici, împărțindu-le în patru categorii esențiale, după cum urmează::

- Penalizări pentru lucrurile care au fost făcute;
- Penalizări pentru lucrurile care au fost spuse;
- Penalități pentru lucrurile care au fost scrise;

- Penalizări pentru planurile care au fost formulate.

Tot odată aceste categorii erau definite conform următoarelor caracteristici: cauză; persoană; locație; timp; caracteristică; cantitate; rezultat [4].

Impactul pedepselor în Roma antică a fost complex și variat, influențând structura individuală și structurile sociale. Pedepsele precum răstignirea, biciuirea și exilul nu doar descurajau infracțiunile, ci și impuneau normele sociale și mențineau ierarhia [5]. Severitatea acestor pedepse a servit ca avertisment, generând teamă și menținând ordinea. Expunerea publică a pedepselor a consolidat puterea în societatea romană, funcționând ca un instrument de control social. Astfel, pedepsele din Roma antică au modelat și reglat comportamentul social, nu doar au administrat justiția [5].

Pedepsele nu doar descurajau, ci și controlau social, întărind ierarhiile și puterea [6]. Severitatea lor reflecta amenințarea pe care infractorii o reprezentau pentru ordinea stabilită. Analizând sistemele de pedeapsă din Roma Antică, putem înțelege mai bine valorile și normele care au definit societatea romană [6].

II. Proceduri judiciare în dreptul penal roman

În timpul Republicii romane, gestionarea cauzelor penale era în principal responsabilitatea magistraților, care acționau atât ca anchetatori, cât și ca judecători. Instituirea pretorilor specializați în administrarea justiției a condus la o abordare mai structurată a procedurilor penale, cu reguli definite de probă și procedură, marcând o tranziție semnificativă către un sistem juridic mai ordonat, influențând cursul istoriei juridice romane.

Rolul judecătorilor, era important în cadrul sistemului juridic al vremii. Selecționați dintr-un grup de cetățeni eligibili, aceștia prezidau procesele, ascultau probele prezentate de acuzare și apărare, și pronunțau verdictul final. Judecătorii erau însărcinați cu aplicarea legii stabilite de cele Douăsprezece Tabele și alte coduri legale pentru fiecare caz. Prin deciziile lor, aceștia au avut un rol semnificativ în definirea normelor sociale și în susținerea statului de drept în Roma antică [7]. Procedurile legale și procesul decizional în curțile romane antice erau extrem de structurate și urmau linii specifice, menținând dreptatea și ordinea socială, garantând judecarea echitabilă și conformă cu legea.

Influența și moștenirea sistemului judiciar roman antic au avut repercusiuni semnificative de-a lungul istoriei. Principiile juridice romane, cum ar fi prezumția de nevinovăție și dreptul la un proces echitabil, au pus bazele sistemelor juridice moderne din întreaga lume. Conceptul de precedente juridice, stabilit de judecătorii romani, continuă să modeleze practica juridică contemporană. Moștenirea sistemului judiciar roman poate fi văzută în structura și procedurile multor instanțe moderne, consolidând impactul durabil al gândirii juridice romane asupra administrării justiției la nivel global [8]. Influența sistemului judiciar roman evidențiază relevanța durabilă a principiilor juridice antice în modelarea instituțiilor și practicilor juridice moderne.

III. Compararea cu sistemele moderne

Sistemul penal roman antic a combinat forme publice și private de pedeapsă. În perioada republicii, aristocrația și adunările populare controlau informal justiția penală. Exilul, amenzile și umilirea publică erau metode comune pentru menținerea ordinii. În perioada imperială, împărații au centralizat și standardizat sistemul penal, introducând pedepse severe precum crucificarea și lupta cu gladiatori. Răzbunarea și descurajarea au devenit aspecte fundamentale ale filozofiei penale romane, reflectând un control de stat mai autoritar și centralizat asupra justiției [9]. Această prezentare istorică este fundamentală pentru înțelegerea evoluției sistemelor moderne de justiție din Moldova și diferențele față de modelul roman antic.

Evoluția sistemelor de justiție din Moldova a fost complexă, marcată de diverse influențe și factori externi. După obținerea independenței în 1991, Moldova a trecut de la sistemul juridic sovietic la unul mai orientat spre Occident. Reformele s-au concentrat pe alinierea la standardele europene, independența judiciară, măsurile anticorupție și protecția drepturilor omului. Integrarea în acordurile juridice internaționale a modelat sistemul de justiție [10]. Această evoluție reflectă

angajamentul Moldovei față de principiile democratice și statul de drept, încercând să abordeze provocările și să îmbunătățească eficiența și corectitudinea instituțiilor sale judiciare.

Când comparăm cadrele juridice ale Romei Antice și ale Moldovei moderne, apar diferențe și asemănări notabile, dar ambele sisteme juridice urmăresc menținerea ordinii sociale și administrarea justiției, deși prin mijloace și ideologii diferite.

Percepția publică și participarea la sistemele de justiție au cunoscut transformări semnificative de-a lungul secolelor, reflectând schimbările în valorile și structurile societale. În Roma antică, procesul judiciar era perceput ca un spectacol public, desfășurat în foruri deschise pentru a asigura transparența și controlul popular [11]. Cetățenii participau activ la procedurile judiciare, servind atât ca jurați, cât și ca avocați, contribuind astfel la un sentiment de justiție comunală.

Astăzi, în Republica Moldova, implicarea publicului rămâne importantă, deși sistemul judiciar funcționează diferit. Eforturi au fost făcute pentru a spori transparența, accesibilitatea și responsabilitatea, în vederea creșterii încrederii publicului în sistemul juridic. Rețelele sociale și tehnologia au jucat, de asemenea, un rol în modelarea percepțiilor publice și în facilitarea unei participări mai largi la discuțiile despre problemele justiției. Importanța fundamentală a implicării publicului în formarea și susținerea sistemului de justiție rămâne un element comun, de la Roma antică până la Moldova modern [12].

Concluzii

Studiul dreptului penal roman antic dezvăluie un sistem juridic complex cu un profund impact asupra sistemelor juridice moderne, inclusiv în Republica Moldova. Principiile, procedurile și pedepsele din dreptul roman au fost adoptate și adaptate în sistemele juridice contemporane. Preocuparea pentru un proces echitabil, prezumția de nevinovăție și rolul probelor în stabilirea vinovăției sunt aspecte ce pot fi urmărite din practicile juridice romane. De asemenea, dezvoltarea profesioniștilor juridici specializați a pus bazele profesiei juridice moderne.

Bibliografie

- [1] Domingo, Rafael. "The Roman Law of Delicts. An Overview." SSRN Electronic Journal, 2017, p. 1-19
- [2] R. L. Blaylock, "A critique of Dr. Miguel Faria's Book, Vandals at the Gates of Medicine", 2015, SUA, p. 1- 55
- [3] Richard A. Bauman, "Crime and Punishment in Ancient Rome" Routledge, 2002, p. 1-6, p. 9-20
- [4] Türkoğlu, Gökçe: "Judicial Fines and Imprisonment Penalty in Roman Law" D.E.Ü. Jurnalul Facultății de Drept, Vol.21, Özel S., 2019, p. 121-138, [Online] Disponibil: <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/H.-GOKCE-TURKOGLU-BURCU-DONMEZ.pdf>
- [5] Darrell J. Rohl, "THE ROMAN FRONTIER IN THE EAST", Oxford, Londra, 2020, p. 464-466
- [6] Yulia V. Pershina, "The system of punishments in the Ancient Rome", 2017, p. 78-86, Russia
- [7] Detlef Liebs, "Summoned to the Roman Courts" Univ of California Pres, 2017-02-23, p.55-155
- [8] Giuseppe Dari-Mattiacci, Dennis P. Kehoe, "Roman Law and Economics" Oxford University Press, USA, 2020-04-09, p. 64-78
- [9] George Mousourakis, "A Legal History of Rome" Routledge, 2007, p. ix, p. 176-178, [Online] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/290333145_A_Legal_History_of_Rome/citation/download?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

- [10] Cătălina Chelcu, "Stolen wealth, perpetrators and punishments in Moldova (17th century – early 18th century)", 2020 p. 106-124
- [11] Institute of Medicine, National Research Council, Commission on Behavioral and Social Sciences and Education, Board on Children, Youth, and Families, Committee on Law and Justice, Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment, and Control, "Juvenile Crime, Juvenile Justice" National Academies Press, 2001, p 157-200
- [12] International Monetary, International Monetary Fund. Legal Dept., "Republic of Moldova: Technical Assistance Report-Country Governance Assessment" International Monetary Fund, 2021-07-26, p. 19- 78 [Online] Disponibil: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2021/English/1MDAEA2021001.ashx>